

Edukacija oboljelih od glaukoma

Education of patients with glaucoma

Sanela Keserović¹, Josipa Rožman¹

¹Opća bolnica Karlovac, Odjel za očne bolesti, A. Štampara 3, 47000 Karlovac, Hrvatska

¹General Hospital Karlovac, Department of Ophthalmology, A. Štampara 3, 47000 Karlovac, Croatia

Received October 21st 2012

Accepted October 28th 2012

Sažetak:

Glaukom je drugi uzročnik sljepoće u razvijenim zemljama svijeta. Bolesnika treba educirati o kroničnoj prirodi bolesti, redovitom uzimanju lijekova, konzultacijama i pregledima kod oftamologa kako bi se očuvala funkcija vida, a time omogućila zadovoljavajuća kvaliteta života. Svakom bolesniku treba odrediti ciljni tlak, pri kojem će progresija bolesti biti zaustavljena ili odgođena. Cilj je istraživanja uputiti na važnost uloge medicinske sestre kao člana tima u edukaciji bolesnika s glaukomom, istražiti kako se bolesnici nose sa svojom bolešću, koliko utječe na njihov život te jesu li dovoljno educirani o bolesti, odnosno, istražiti koliko im je edukacija važna.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 100 ispitanika. U ispitivanje su uključeni bolesnici koji su bili hospitalizirani na Odjelu za očne bolesti Opće bolnice Karlovac, te koji su bili na pregledu u Ambulanti za glaukom Opće bolnice Karlovac.

Kao metoda ispitivanja upotrijebljen je anketni upitnik. Svaki je ispitanik upoznat s ciljem ispitivanja i dao je svoj pristanak. Anketa je bila anonimna, a suglasnost za provedbu ispitivanja dobivena je od Etičkog povjerenstva Opće bolnice Karlovac.

Rezultati istraživanja dobiveni su ručnom obradom podataka. Za pretvorbu brojčanih rezultata u grafički prikaz korišteno je osobno računalo. Odgovori na svako pitanje preoblikovani su u grafički prikaz, ispod svakog grafičkog prikaza slijedi kratko obrazloženo podataka. Edukacija glaukomskog bolesnika i obitelji jedna je od mnogobrojnih intervencija koje provode medicinske sestre s ciljem postizanja što veće samostalnosti bolesnika i omogućavanja što bolje kvalitete života. Vrlo je važno individualizirati pristup, demonstrirati postupke i upotrijebiti što više pisanih materijala.

Ključne riječi: glaukom • funkcija vida • edukacija • kvaliteta života

Kratki naslov: Edukacija i glaukom

Abstract:

Glaucoma is the second most frequent cause of blindness in the developed world. Patient has to be informed about the chronic nature of the disease and the importance of regular and, most often, lifelong therapy in preserving visual function and the quality of life. Target pressure, at which the disease progression is stopped or delayed, is determined individually in each patient.

The objective of this study was to investigate the importance of the nurses role as a team member in the education of patients with glaucoma, to explore how patients deal with their disease, how much it affected their lives and whether they are educated enough about the disease, and to explore how is their education important.

The study was conducted on a sample of 100 respondents. The recruited patients were hospitalized at the Department of Ophthalmology, General Hospital, and some of the patients were on a review of the Glaucoma Clinic General Hospital. As a test instrument we used originally created questionnaire. Each respondent is aware of the purpose of testing and gave consent. The survey was anonymous, and the consent to implement the testing was obtained by the Ethics Commission General Hospital. The study obtained results were processed by manual data processing. For conversion of numerical results in graphic form a personal computer was used. Answers to each question were converted into graphic form, under each graphic display follows a short explanation of the data. Education of glaucomatous patients and families is one of the many interventions performed by nurses with the aim of maximizing independence and enabling patients a better quality of life. It is very important to individualize approach, demonstrate procedures and provide written material as much as possible.

Keywords: glaucoma • function of vision • education • quality of life

Running head: Education and glaucoma

Autor za korespondenciju/Corresponding author:

Sanela Keserović

General Hospital Karlovac, Department of Ophthalmology, A.

Štampara 3, 47000 Karlovac, Croatia

Tel: 385-47-43 13 00

Fax:385-47-60 81 00

E-mail:sanelakeserovic@hotmail.com

Uvod

Sposobnost vida toliko je dragocjena da ne možemo ni zamisliti kako bi izgledao svijet oko nas kada ga ne bismo mogli vidjeti. Sir John Wilson napisao je: „ Najvažnije ljudsko pravo jest pravo na vid!“[1].

Bolest je nedvojbeno jedan od vanjskih čimbenika koji negativno utječu na život., ne samo u smislu fizičkih simptoma, nego su prisutni i posebni učinci, kao što su promjene u radnoj sposobnosti, potencijalna izolacija, povećanje ovisnosti o drugima, loše navike i slično. Glaukom je jedan od vodećih uzroka sljepoće u razvijenom svijetu i više od 65 milijuna ljudi boluje od ove bolesti [2, 4, 5].

Osjet vida vrlo je važan za duševni i tjelesni razvoj, za intelektualni rad i spoznaju svjetlosti. Glavni rizik za nastanak glaukoma starosna je dob, a najveća incidencija bolesti u populaciji je starijoj od 50 godina [6]. Zbog toga je mjerenje vrijednosti očnog tlaka osobama od 40 godine važna preventivna mjera [7]. Nadalje, ako u obitelji postoji pojedinac kojemu je dijagnosticiran glaukom ili pak ima visoke vrijednosti krvnog tlaka ili razinu šećera u krvi onda postoji i visok rizik za nastanak glaukoma [8]. Ostali su čimbenici rizika: kratkovidnost, dugotrajno liječenje steroidima, veće traume ili traume oka [9, 10]. Svi pojedinci koji su u rizičnoj skupini za razvoj glaukoma, moraju svake kalendarske godine obaviti očni pregled [11, 12].

Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja uputiti na važnost uloge medicinske sestre kao člana zdravstvenog tima u edukaciji bolesnika s glaukomom te istražiti kako bolesnici proživljavaju bolest, koliko bolest utječe na kvalitetu njihova života te jesu li dovoljno educirani o bolesti, odnosno, istražiti koliko im je edukacija važna.

Materijal/metode

Istraživanje je provedeno na uzorku od 100 ispitanika. U ispitivanje su uključeni bolesnici koji su bili hospitalizirani na Odjelu za očne bolesti Opće bolnice Karlovac te koji su bili na pregledu u Ambulanti za glaukom Opće bolnice Karlovac.

Kao metoda ispitivanja upotrijebljen je anketni upitnik [prilog 1]. Svaki je ispitanik upoznat sa svrhom, ciljem ispitivanja i od svakog ispitanika dobiven je pisani pristanak. Anкета je bila anonimna. Ispitanici su odabrani nasumično.

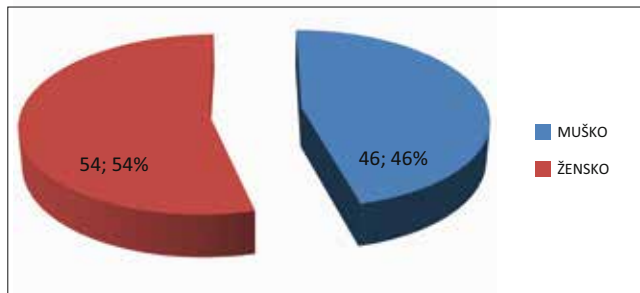
Suglasnost za provedbu ispitivanja dobivena je od Etičkog povjerenstva Opće bolnice Karlovac.

Rezultati

Rezultati istraživanja dobiveni su ručnom obradom podataka. Za pretvorbu brojčanih rezultata u grafički prikaz korišteno je osobno računalo. Odgovori na svako pitanje preoblikovani su u grafički oblik i prikazani su na slikama [slika 1–19].

Ispod svakog grafičkog prikaza obrazloženi su dobiveni podatci.

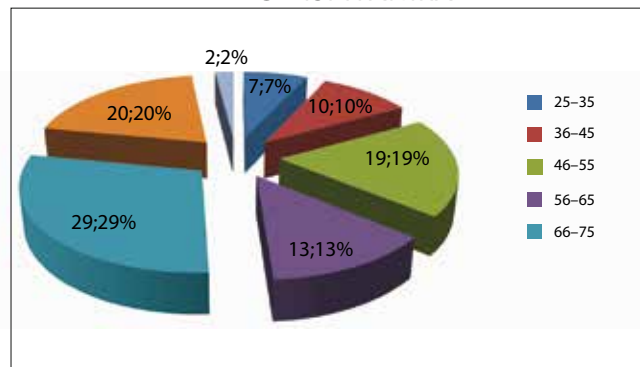
SPOL

SLIKA [1] Struktura ispitanika prema spolu.

Od 100 ispitanika njih 54 (54%) bile su žene, a 46 (46%) bili su muškarci.

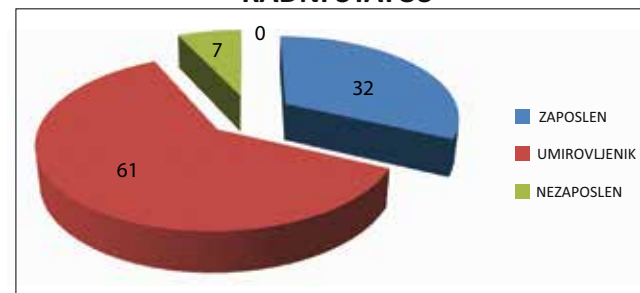
DOB ISPITANIKA

SLIKA [2] Struktura ispitanika po dobi.

U ispitivanoj skupini 7 je ispitanika u dobi od 25 do 35 godina; 10 ispitanika u dobi od 36 do 45 godina; 19 ispitanika starosne dobi od 46–55 godina. U dobi od 56–65 godina bilo je 13 ispitanika, a 29 ispitanika bilo je u dobi od 66–75 godina, a 20 ispitanika bilo je u dobi od 76–85 godina, te su 2 ispitanika bila u dobi od 86–95 godina. Broj ispitanika prikazan je u apsolutnim brojevima i u postotcima.

RADNI STATUS

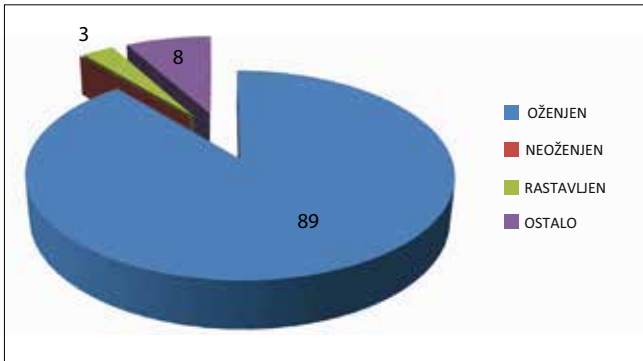

SLIKA [3] Struktura ispitanika s obzirom na radni status.

Od anketiranih 100 ispitanika, zaposleno je 32% ispitanika, umirovljenika je bilo 61%, a nezaposlenih ispitanika 7%.

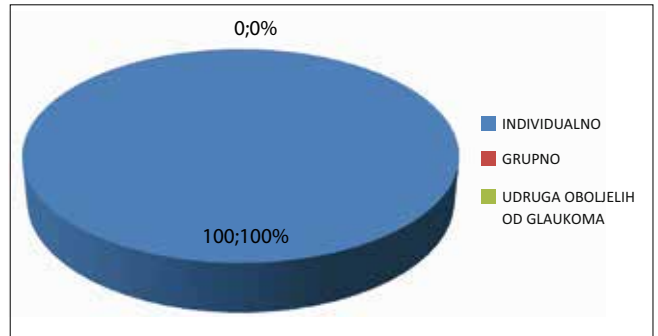
Rezultati pokazuju da je duljina liječenja kod 59 ispitanika 10 godina, 26 ispitanika liječi se trajanju 11-20 godina. Od 21-30 i 31-40 godina liječi se sedam ispitanika. Jedan ispitanik liječi se 51-55 godina.

BRAČNI STATUS

SLIKA [4] Struktura s obzirom na bračni status.

PODUČEN/A O BOLESTI I NAČINU LIJEČENJA

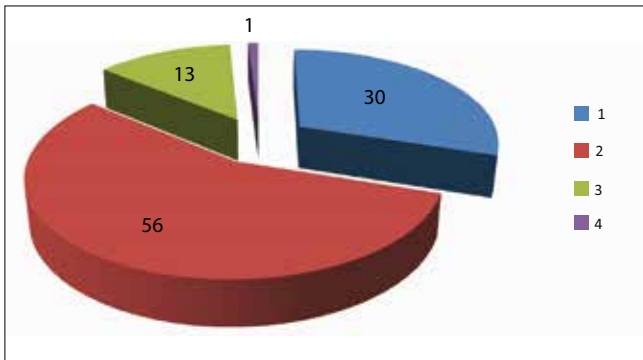

SLIKA [7] Prikaz načina poduke.

Od 100 ispitanika 89 je oženjeno, rastavljena su bila 3 ispitanika, a za opciju „ostalo“ izjasnilo se 8 ispitanika.

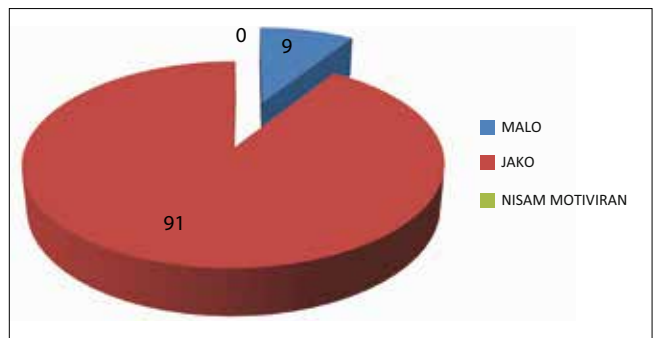
Na ovo pitanje svi [100%] su ispitanici odgovorili da su educirani individualnim metodama.

BROJ DJECE

SLIKA [5] Podatci o broju djece.

MOTIVIRANOST

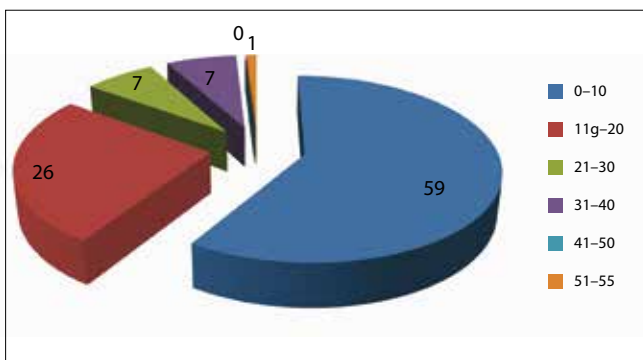

SLIKA [8] Prikaz razine motiviranosti.

Ovaj je podatak važan jer pokazuje koliko je ispitanika potrebno uključiti u edukaciju. 30 ispitanika ima jedno dijete, 56 ispitanika dvoje djece, 13 ispitanika troje djece, a 4 ispitanika jedno dijete.

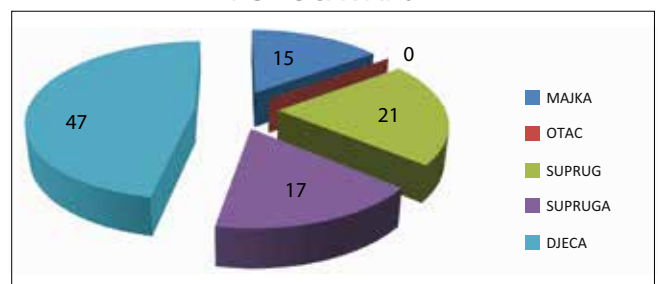
Od 100 ispitanika 91% veoma je motiviran za stjecanje znanja o svojoj bolesti i za krajnji uspjeh liječenja, a 9% ispitanika slabo je ili posve nemotivirano.

KOLIKO DUGO SE LIJEČITE OD GLAUKOMA?

SLIKA [6] Dužina trajanja liječenja glaukoma.

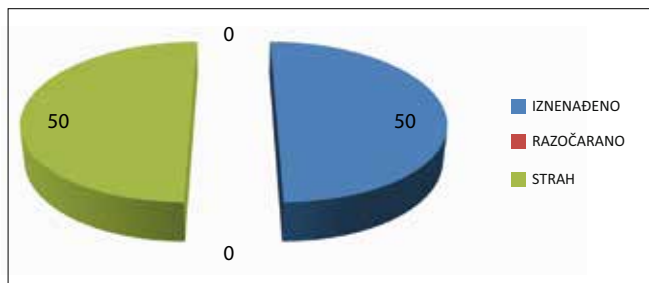
PODUČAVANJE

SLIKA [9] Sudjelovanje članova obitelji u podučavanju.

Na pitanje o sudjelovanju članova obitelji u podučavanju 15% ispitanika odgovorilo je da majka sudjeluje, a otac uopće ne sudjeluje. Supruge u podučavanju sudjeluju kod 17 % ispitanika, supruzi kod 21% ispitanika, a djeca kod 47 % ispitanika.

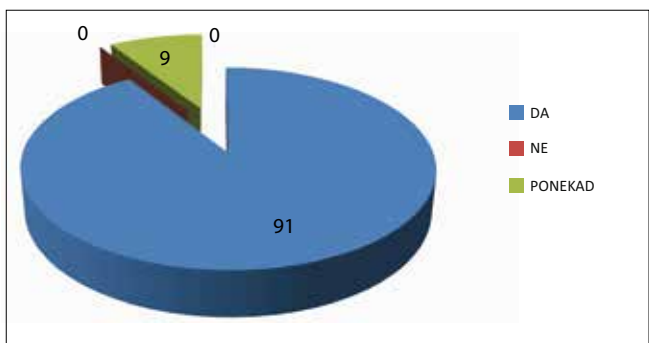
REAKCIJA NA GLAUKOM

SLIKA [10] Reakcija ispitanika na spoznaju da boluje od glaukoma.

Na spoznaju da boluje od glaukoma, iznenađeno je reagiralo 50% ispitanika, 50% ispitanika osjećalo je strah, osjećaj razočaranosti nije osjećao nijedan ispitanik.

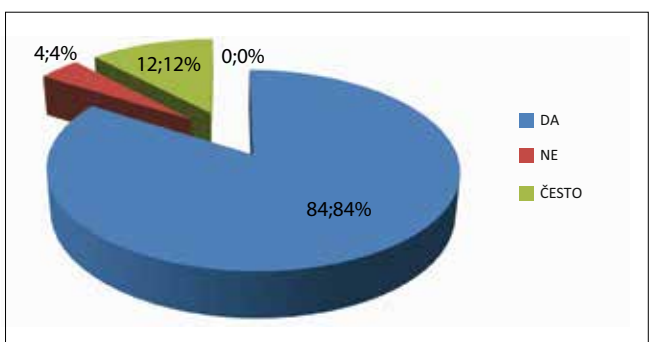
PRIDRŽAVANJE UPUTA

SLIKA [11] Pridržavanje uputa zdravstvenih radnika.

Dobivenih uputa liječenja pridržava se 91% ispitanika, a 9% ispitanika pridržava ih se samo katkad.

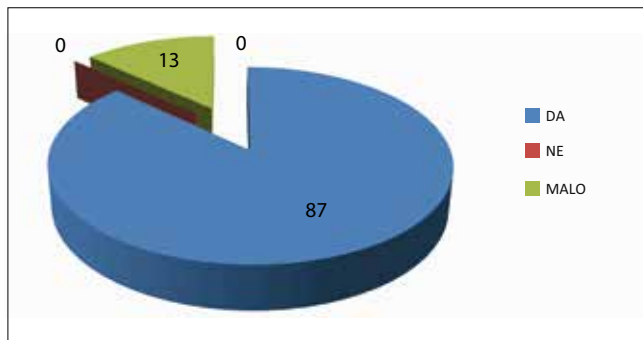
REDOVITI PREGLEDI

SLIKA [12] Redoviti kontrolni pregledi.

Na redovite kontrolne preglede dolazi 84% ispitanika, 4% ih ne dolazi, a 12% dolazi često.

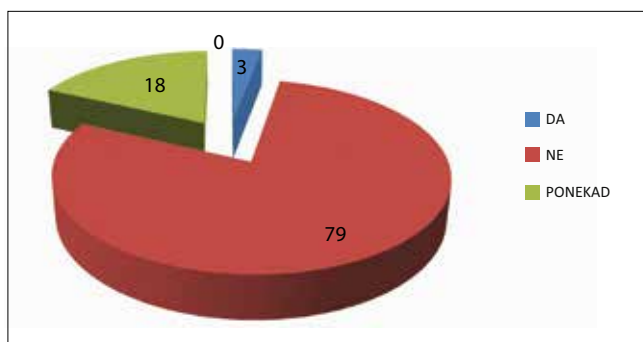
UPUTE O KAPANJU

SLIKA [13] Pridržavanje uputa o pravilnom kapanju očiju u pravilnim vremenskim razmacima

Uputa o pravilnom kapanju očiju pridržava se 87% ispitanika, dok se 13% ispitanika malo ili nimalo ne pridržava dobivenih uputa.

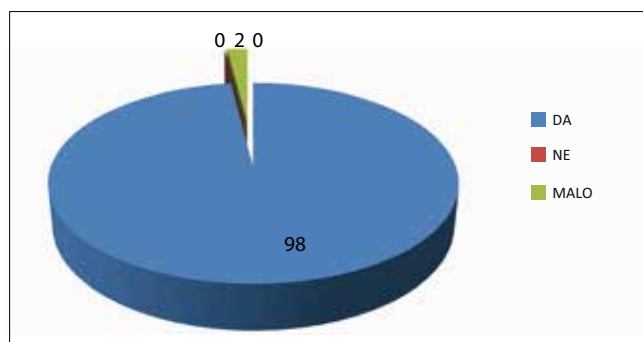
SAMOINICIJATIVNO KAPANJE

SLIKA [14] Samoinicijativno kapanje očiju za glaukom

Bez ikakvih uputa i poznavanja svojstva lijeka 3% ispitanika uporabilo je kapi za oči za liječenje glaukoma, 79% nikada, a 18% ispitanika katkad.

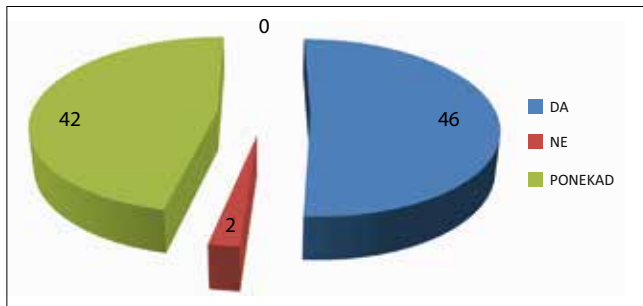
MOGUĆE KOMPLIKACIJE

SLIKA [15] Poznavanje mogućih komplikacija

Velik broj ispitanika, njih 98%, poznaje komplikacije bolesti koje se razvijaju ako se ne pridržavaju savjeta zdravstvenih djelatnika, a 2% ispitanika uopće ne zna moguće komplikacije bolesti.

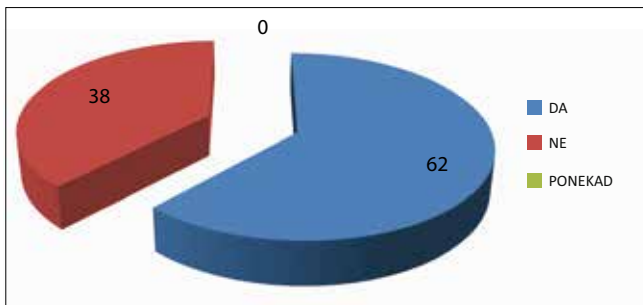
ODRŽAVANJE KRVNOG TLAKA

SLIKA [16] Održavanje vrijednosti krvnog tlaka u referalnim vrijednostima.

Redovito održavanje krvnog tlaka u granicama normalnih vrijednosti (120/80) redovito provodi 46% ispitanika, 42% katkad, a 2% ispitanika uopće ne održava krvni tlak u granicama normale.

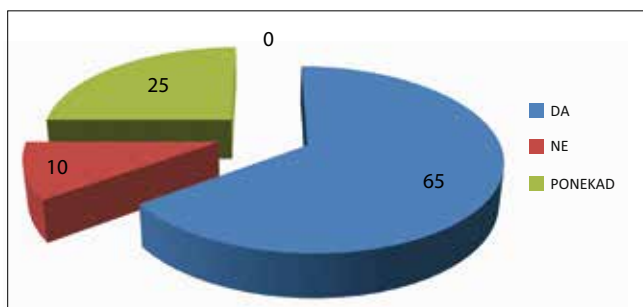
OSTALE BOLESTI

SLIKA [17] Postojanje ostalih bolesti.

Na pitanje boluju li od drugih bolesti, 62% ispitanika potvrdno je odgovorilo, a 38% ispitanika negiralo je drugu bolest.

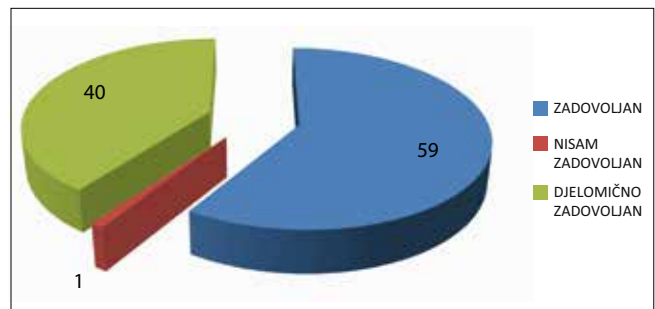
FINANCIJSKI IZDATAK

SLIKA [18] Ordinirana terapija predstavlja veći financijski izdatak.

Ordinirane kapi predstavljaju veći financijski izdatak za 65% ispitanika, za 25% ispitanika katkad, a za 10% ispitanika ne predstavlja veći financijski izdatak.

ZADOVOLJSTVO EDUKACIJOM

SLIKA [19] Prikaz zadovoljstva edukacijom o bolesti.

Zadovoljstvo edukacijom o bolesti iskazalo je 59% ispitanika, djelomično je zadovoljno 40% ispitanika. Samo 1% ispitanika nije zadovoljno edukacijom o bolesti.

Rasprava

Bolesnici koji boluju od glaukoma i koji su bili uključeni u anketu pokazali su zadovoljavajuće rezultate. Svi ispitanici educirani su o svojoj bolesti i metodama i postupcima liječenja, a 91% ispitanika pokazalo je znatnu motiviranost za metode, poduku i liječenje. Pri edukaciji ispitanika najčešće se uključuju djeca [47%]. Ispitanici su podjednako reagirali na spoznaju da boluju od glaukoma [50% bilo je iznenađeno, a 50% ispitanika osjećalo je strah]. Na pitanje o pridržavanju uputa liječenja 91% ispitanika pozitivno je odgovorilo. Na redovite se preglede odaziva 84% ispitanika, a sličan je postotak [87%], zabilježen kod pridržavanja uputa o kapanju lijeka, te na pitanje o uporabi samoinicijativnih metoda liječenja [79 %]. Osim od glaukoma, 62% ispitanika boluje i od drugih bolesti. S komplikacijama bolesti zbog nepridržavanja uputa o liječenju poznato je 98% ispitanika te njih 46% održava vrijednosti krvnog tlaka u granicama referalnih vrijednosti. Kako se većina lijekova za liječenje glaukoma doplaćuje, 65% ispitanika izjavljuje da im to predstavlja veći financijski izdatak. Na pitanje o zadovoljstvu o provedenoj edukaciji 59% ispitanika odgovorilo je da je zadovoljno, 40% da je djelomično, a 1% da nije zadovoljno provedenom edukacijom. Dobiveni rezultati i statistička obrada svih čimbenika [ulazni i izlazni kriteriji; obrada rezultata], verificiraju da se metode i postupci u provođenju zdravstvene njege moraju mijenjati, i učiniti ih razumljivijima i dostupnijima za bolesnike. Potrebno je izraditi i znanstveno utemeljiti plan edukacije, i to kao osnovni čimbenik u novim istraživanjima, i to radi smanjenja troškova liječenja i povećanja stupnja kvalitete zdravstvene njege. Ovakvom metodologijom razvijamo pozitivnu percepciju o potrebi provođenja brige za sebe, povećanju samostalnosti i neovisnosti o drugim osobama. Metode edukacije moraju biti učinkovite u podizanju samopouzdanja te istodobno poticati bolesnike da razmisle o bolesti i da prihvate sve metode/postupke kako bi se usporio tijek bolesti.

Literatura

- [1] Epstein DL, Krug JH Jr, E. Hertzmark E. A long-term clinical trial of timolol therapy versus no treatment in the management of glaucoma suspects. *Ophthalmology* 1989;96:1460-1467.
- [2] Kass MA, Gordon MO, Hoff MR. Topical timolol administration reduces the incidence of glaucomatous damage in ocular hypertensive individuals. A randomized, double-masked, long-term clinical trial. *Arch Ophthalmol* 1989;107:1590-1598.
- [3] Kass MA. Timolol treatment prevents or delays glaucomatous visual field loss in individuals with ocular hypertension. A five-year, randomized, double-masked, clinical trial. *Trans Am Ophthalmol Soc* 87 1989;87:598-618.
- [4] Kass MA, Heuer DK, Higginbotham EJ, Ocular Hypertension Treatment Study Group. A randomized trial determines that topical hypotensive medication delays or prevents the onset of primary open-angle glaucoma. *Arch Ophthalmol* 2002;120:701-713.
- [5] Heijl A, Leske C, B. Bengtsson B, Early Manifest Glaucoma Trial Group. Reduction of intra-ocular pressure and glaucoma progression. Results from the Early Manifest Glaucoma Trial. *Arch Ophthalmol* 2002;120: 1268-1279.
- [6] Zimmerman TJ, Zalta AH. Facilitating patient compliance in glaucoma therapy. *Surv Ophthalmol, (suppl)* 1983;28:252-257.
- [7] Chang JS Jr, Lee DA, Petursson G. The effect of a glaucoma medication reminder cap on patient compliance and intraocular pressure. *J Ocul Pharmacol* 1991;7:117-124.
- [8] Laste SF, Martin JL, Fleming JB. The effect of a medication alarm device on patient compliance with topical pilocarpine. *J Am Optom Assoc* 1996;67: 654-658.
- [9] Kass MA, Gordon M, Morley RE Jr. Compliance with topical timolol treatment. *Am J Ophthalmol* 1987;103: 188-193.
- [10] Kass MA, Meltzer DW, Gordon M. Compliance with topical pilocarpine treatment. *Am J Ophthalmol* 1986;101:515-523.
- [11] Rotchford AP, Murphy KM. Compliance with timolol treatment in glaucoma. *Eye* 1998;12:234-236.
- [12] S.E. Norell SE, Granström PA. Self-medication with pilocarpine among outpatients in a glaucoma clinic. *Br J Ophthalmol* 1980;64:137-141.

PRILOG 1. Anketni upitnik

1. Podučen/a sam o bolesti i načinu liječenja

- individualno
- grupno
- Udruga oboljelih od glaukoma

2. Koliko ste motivirani za stjecanje znanja o svojoj bolesti, a time i za uspjeh liječenja?

- malo motiviran/a
- jako motiviran/a
- nisam motiviran/a

3. Sudjeluju li u podučavanju članovi obitelji?

- majka
- otac
- supruga
- suprug
- djeca

4. Kako ste reagirali kad ste spoznali da bolujete od glaukoma?

- iznenađeno
- razočarano
- strah

5. Pridržavate li se uputa zdravstvenih djelatnika?

- da
- ne
- katkad

6. Dolazite li na redovite kontrolne preglede?

- da
- ne
- često

7. Pridržavate li se uputa o pravilnom kapanju u pravilnim vremenskim razmacima?

- da
- ne
- katkad

8. Jeste li kada samoinicijativno (na svoju ruku) kapali neke kapi za glaukom?

- da
- ne
- katkad

9. Upoznat/a sam s komplikacijama bolesti ako se ne pridržavam savjeta zdravstvenih djelatnika.

- da
- ne
- malo

10. Redovito održavam krvni tlak u granicama normale (120/80)

- da
- ne
- ponekad

11. Bolujete li od još kakvih bolesti?

- da
- ne

12. Predstavljaju li vam ordinirane kapi veći financijski izdatak?

- da
- ne
- katkad

13. Koliko ste zadovoljni edukacijom o svojoj bolesti?

- zadovoljan/na sam
- nisam zadovoljan/na
- djelomično zadovoljan